

ΑΡΧΑΙΕΣ ΤΑΦΕΣ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

"Οπως δέν είναι δυνατό νά έξετάσουμε τις άρχαιες ταφές σε όλη τήν Έλλαδα και σε όλες τις έποχές, διαλέξαμε νά περιοριστούμε στην Αθήνα, που ύπήρχε ένα άπο τά πού ζωντανά κέντρα τής Ελλάδας· δύμας σέ όλον τόν έλλαδικό χώρο τά άρχαιολογικά στοιχεία μαρτυρούν δτι ύπάρχει άδιάσπαστη συνέχεια στή λατρεία τών νεκρών και τά ταφικά έθιμα. "Έτσι τό άναπόσπαστο στοιχείο που υποδεύει τό νεκρό, σέ κάθε έποχη, είναι τά προσωπικά του είδη και δι, τι άντικείμενο μπορεί νά τόν συντροφεύει στό ταξίδι του στόν άλλο κόσμο.

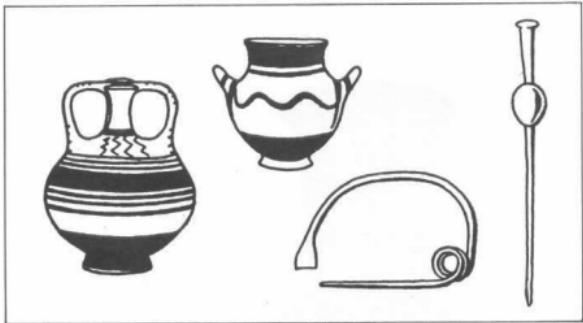
"Η Αθήνα ήταν ένα σημαντικό κέντρο τού μυκηναϊκού πολιτισμού. Ό μυκηναϊκός οίκισμός της ήταν χτισμένος στό λόφο τής Ακρόπολης. Τότε τό νεκροταφείο βρισκόταν χαμπλά, στά δυτικά τής Ακρόπολης, και οι ταφές γίνονταν σέ θαλαμοειδείς και λακκοειδείς τάφους· οι λακκοειδείς ήταν λιγότερο πλούσιοι από τούς πρώτους και σπάνια τούς βλέπουμε σέ δεύτερη χρήση. "Ένώ δύμας στην Αθήνα δέ βρέθηκαν θολωτοί τάφοι, στήν ύπόλοιπη Αττική ύπαρχουν άρκετοι, δύως γιά παράδειγμα στό Μαραθώνα όπου, γεγονός μοναδικό στήν Αττική, στό δρόμο τού θολωτού τάφου μέσα στόν όποιο ύπήρχαν δύο άνθρωποι σκελετοί βρέθηκαν και δύο σκελετοί άλογων.

Άννα Λαμπράκη

Αρχαιολόγος

Κατά τήν έποχή τοῦ οιδήρου (11ος-10ος αι.) οἱ τάφοι πού βρέθηκαν ἡταν λάκκοι ὥρθογώνιοι σκαμμένοι στό βράχον ἢ στό χώμα. Συνήθως τό ἑωστερικό τους είναι ἐπενδυμένο μὲν πλάκες ἢ μὲν τοιχαλάκια χιτιστά. Πάνω στὶς πλάκες λοιπόν ἢ στά τοιχαλάκια ἀκούμπουσαν ἄλλες πλάκες πού χρησιμευαν για κάλυμμα. Τό κάλυμμα άυτό μπορεῖ νά ἡταν καὶ ἀπό έύλο, ἄν κρινουμε ἀπό τὶς ἐλάχιστα ἀρχαιολογικάς ἐνδείξεις πού ἔχουν διασωθεῖ. Τήν έποχή αὐτή συναντάμε καὶ τὴν καύση τῶν νεκρῶν, τῶν οποίων ἡ στάθη τοποθετεῖται σέ ἄγγεια. Τό τεφροδόχο αὐτὸ ἄγγειο ἐμπαινει σέ ἔναν λάκκο, πού καμια φορά ἡταν ντυμένος μὲν πλάκες. Στὶς ταφές αὐτές τά κτερίσματα στούς τάφους ἡταν λιγοστά καὶ τοποθετείμενα γύρω ἀπό τὸ τεφροδόχο: λήκυθοι, μερικά χάλκινα κοσμήματα, πόρπες καὶ καρφίτες — αὐτές είναι καινούργια ἀντικείμενα καὶ μοιάζει νά ἔχουν βορεια προέλευση, θαυς ἡνά είναι συνδεμένες μὲν τὴν εἰσαγωγή τοῦ δωρικοῦ πέπλου στὴν Ἀθῆνα γιατὶ ὑπάρχουν μόνο σέ γυναικείες ταφές — χρυσός δέν θρέθηκε σχόδεν καθόλου στὶς ταφές τῆς έποχῆς αὐτῆς στὴν Ἀθῆνα (εἰκ. 1).

Τό 9ος αι. π.Χ., τήν πρωτογεωμετρική δηλαδή περιόδο, ἔνας νέος τύπος ἄγγειοι κάνει τὴν ἐμφάνιση του¹ συγχρόνως μὲ τὴν οὔξανονεμήν, σέ συχνότατα κάστο τῶν νεκρῶν. Συγκέντρωση τάφων παρατηρεῖται στό χώρο τοῦ Κεραμεικοῦ ἐνώ ἔνα ἀλλο νεκροταφείο (ἔκτος Ἀθηνῶν) βρέθηκε στή Νέα Ἰωνία, δίπλα σέ παραπόταμο τοῦ Κηφισοῦ. Τά δύο νεκροταφεία πού ἀναφέραμε περιέχουν μεγάλον ἀριθμό τεφροδόχων ἄγγειων γιατὶ ἐνώ έθαβαν τὰ παϊδά, τοὺς ἐνήλικες τοὺς ἔκαιγαν. Πάντως, τό γεγονός ὅτι καὶ οἱ δύο τρόποι ταφῆς συνοδεύονται ἀπό τὰ ίδια κτερίσματα ὅδηγει τοὺς ειδικούς στό νά πιστεύουν πώς ἡ ἐπιλογή τοῦ ἐνός ἢ τοῦ ἀλλού τρόπου ταφῆς ἀνήκε στὴν οἰκογένεια τοῦ νεκροῦ. Οἱ τάφοι πού περιείχαν τὴν τέφρα τοῦ νεκροῦ ἡταν καμμένοι ως ἔξης: Ἐνας κυκλικός λάκκος ἡταν σκαμμένος στό χώμα, στό κέντρο του ὑπήρχε ἔνας μικρότερος λάκκος μέσα στὸν ὃποιο ἡταν τοποθετείμενό τό τεφροδόχο ἄγγειο πού περιείχε καὶ τὰ πολύτιμα κτερίσματα. Τό στόμιο τοῦ ἄγγειου ἔκλεινε ἕνα μικρότερο ἄγγειο ἢ μιά πλάκα ἢ καὶ ἔνα κεραμεικό θρύαμψα. Μέσα στό λάκκο βρίσκονται καὶ τὰ ὑπολείμματα τῆς πυρᾶς. Οἱ πρωτογεωμετρικοὶ τάφοι σημαδεύονταν ἀπό ἐνα χωμάτινο λοφάκι (τύμβο,

1. Πρώιμη ἐποχή τοῦ οιδήρου (11ος-10ος αι. π.Χ.). Κτερίσματα τάφου τῆς Ἀθῆνας: ἄγγειο, πόρπες, καρφίτα.

τούμπα). Στήν Ἀθῆνα (Κεραμεικός) δύο μόνο ταφές σημαδεύονται διαφορετικά ἢ μιά μὲν μάρτια στημένη πλάκα καὶ ἡ ἀλλή μὲν ἔναν ἀμφορέα πάνω ἀπό τὸν τάφο. Τήν έποχή αὐτή, τὸ ποι συνθισμένο τόπο ἄγγειών ἀποτελούσαν οἱ ὑδρίες στούς τάφους, ἐνώ τά ποι κοινά κτερίσματα ἦταν λήκυθοι, πυξίδες, κλαδοί (εἰκ. 2).

Ἡ γεωμετρική περιόδος (8ος μέ 7ος αι.) είναι αὐτή πού θά μᾶς δωσει τά θευματά ἄγγεια τοῦ Διπύλου, πού ὅ δυνατά τους χρωστάν στὸν τόπο διου βρέθηκαν (Διπύλιο Κεραμεικοῦ). Στήν περιόδο αὐτή βρίσκομε συχνά ὅμαδες τάφων πού περικλείονται ἀπό ἐνα περιβόλο, ἡ καύση τῶν νεκρῶν δέν είναι πολὺ διαβαθμένη καὶ οἱ τάφοι είναι καμμένοι ως ἔξης: Παραλληλόγραμμοι λάκκοι σκαμμένοι στή γῆ ἔχουν ἐπένδυση ἀπό σχιστόλιθο, καὶ διχ ἀπό ἀσθετολιθικές πλάκες ὅπως προηγούμενα, ἢ ἀπό μικρές πέτρες χτισμένες σέ τοι-

χαλάκι. Σέ πολλούς τάφους βρέθηκαν καὶ ἵχνη ἀπό έύλο πού ἀνήκαν σέ κατεστραμμένες ξύλινες σαρκοφάγους. Παραπτεῖται διαφορά ἀνάμεσα στούς τάφους τῶν παιδιών, πού είναι προχειροπισμένοι καὶ σ' αὐτοῖς τῶν ἐνηλίκων, πού είναι πιο φροντισμένοι. Στήν περίπτωση τῶν καύσεων οἱ τάφοι είναι διαφορετικοί: Ἐνας λάκκος σκαμμένος στή γῆ χρωρίζεται στά δύο ἀπό ἐνα τοιχαλάκι. Στό ἐνα ἀπό τά δύο μέρη ἐναποτίθεται το τεφροδόχο ἄγγειο ἐνώ στὸ ἀλλό μέρος μπαίνει τό ύπολοπο προιόν τῆς πυρᾶς. Τά ποι κοινά τεφροδόχα ἄγγεια ἡταν, τήν ἐποχή αὐτή, ὁ ἀμφορέας καὶ ὁ δίνος.

Ἀναφέραμε ἡδη τίς ὅμαδες τάφων που βρίσκονται μέσα σέ κοινό περιβόλο. Ἐκτός δύος ἀπό τὸν περιβόλο κι ἀλλα σημάδια ὑπήρχαν ἐπάνω ἀπό τοὺς τάφους για νά τοὺς σημαδεύουν, ὅπως π.χ. ξύλινα σημάδια πού θέβαια καταστράφηκαν μέ τὸν καιρό, πηλινες πλάκες, στήλες καὶ

3. Ἀντικείμενα τῆς γεωμετρικής ἐποχῆς (9ος-8ος αι. π.Χ.) ἀπό τάφους τῆς Ἀθῆνας: παπουτσάκια από πηλό.

2. Δύο πρωτογενεμετρικές ταφές της Αθηνας (11ος-10ος αι. π.Χ.) α) ενταφιασμένος νεκρός β) Καυση παιδιοῦ.

άγγεια (πού τοποθετούνταν δριβιά πάνω από τόν τάφο). Τά άγγεια αυτά είχαν πολύ μεγάλο σχήμα και για νά τά στερέωσαν είτε τά θάδαν έως 50 έκ. από τή βάση τους, στό χώμα, είτε στερέωνταν στή γή έναν πάσαλο πού έξειε και πάνω του εμπαινει τό αγγειο πού είχε μά ύποδοχή (όπτη) στή βάση του. Οι αρχαιολόγοι διαπίστωσαν ότι στις ανδρικές ταφές τοποθετούσαν «κρατήρες» ένω στις γυναικείες έθαζαν άμφορεις.

Τά κτερίσματα της γεωμετρικής έποχής αποτελούνταν κυρίως από χρυσά κοσμήματα και όχι πά χάλκινα όπις προγονούμενος: Ταινίες, 30 περίπου έκ. μέ διάτρητες τίς άκρες τους, πού φορούσαν οι νεκροί τυλιγμένες γύρω από τό χέρι, — ή έκτυπη διακόδημη τους δείχνειν έπιδραση από τήν 'Ανατολή' —, σκουλαρίκια, δαχτυλίδια, πόρτες. Βρέθηκαν και δηλα σε ανδρικούς τάφους ένω μαχαιρία ύπηρχαν τόσο σε ανδρικούς δας και σε γυναικείους τάφους. Σέ τρεις περιπτώσεις

θρέθηκαν πήλινα όμοιώματα παπουτσιών σε μικρογραφία, ίσως για νά τά φορά ό νεκρός στό μακρύ του ταξίδι στόν κάτιο κόσμο. Άλλα κτερίσματα είναι σέ σχήμα ζώων ή άνθρωπου και τά ειδώλια, τό καθένα μέ τό δικό του νεκροτάνε τό χέρι τής μητέρας τους, ή κάθονται στά γόνιατά της. Οι σκηνές τής πρόθεσης είναι άπλες. Ό νεκρός δρισκεται πάντοτε σε όριζοντια στάση και γύρω του οι μοιρολογήτρες σηκώνουν τά χέρια τους ψηλά. Οι σκηνές έκφρασης είναι πιό σπάνιες. Όλες παρουσιάζουν τά ίδια στοιχεία: Τό φέρετρο είναι φορτωμένο σε μιά άμαξη πού τό σέρνουν άλογα. Ακολουθούν άντρες άλισμένοι και γυναικείς (εικ. 3-4).

Η αρχαική περίοδος σημαδεύεται, στήν 'Αττική, όπο μία άνθιση οικισμών, πού οφείλεται στή μετακίνηση τού πληθυσμού πρός τά παράλια (Βάρη, Ανάθυσο, Θερικό, Βουρβά, Μαραθώνας κ.ά.), έται πολλά είναι τά νεκροταφεία τής έποχής αυτής που θρέθηκαν ώς σημερα. Στής άρχες τής αρχαικής περιόδου παρατηρείται μά έξαρση τής νεκρικής τεχνής. Μερικά από τά μνημεία πού διασώθηκαν και χρονολογούνται πρίν από τόν δο. αι. π.Χ. άνηκουν σε μεγάλους καλλιτέ-

4. Λεπτομέρεια από γεωμετρικό άγγειο: πρόθεση και έκφραση.

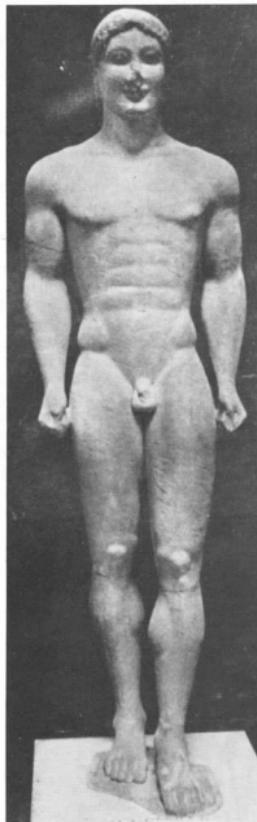
χνες της ἐποχῆς. "Ομως στά τέλη του θου αι. θλέπουμε μία κάμψη της τέχνης αὐτῆς, πού πιθανώς όφειλεται σε πολιτικές και οικονομικές συγκρίσεις. "Ας μήν ξεχνάμε πώς ο δόλων περιόρισε τά έξοδο και τό μέγεθος τών ταφικών μνημείων".

Πολύ περισσότερες είναι οι παρές παρά οι ταφές την ἐποχή αὐτή. Στη δεύτερη περίπτωση, τό μήκος του τάφου καθορίζεται από τό μήκος τοῦ νεκρού, ο όποιος συχνά τοποθετείται σε μία στενή πληνή σκάφη. Αναδιπλωμένα θάδοται μόνο τα παιδιά. Σχετικά μέ τις καύσεις, παρατηρούμε πώς αὐτές γίνονται μέσα στὸν ίδιο τόν τάφο (όπου κατασκευάζονται σηραγγες γιά τὸν ἀερισμό) πού έχει θά-

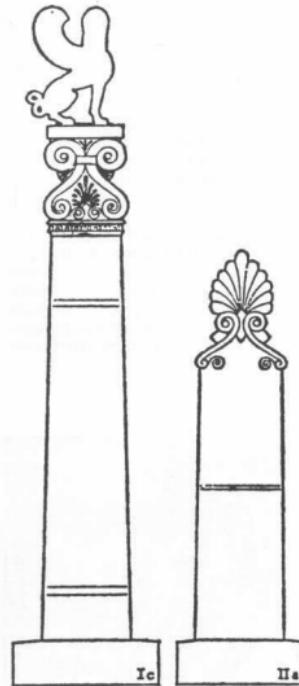
θος ὡς 2μ. Γύρω ἀπό τὸν τάφο τοποθετούνται τά κτερίσματα: Πήλινα μπουκαλάκια, τροφές ή πήλινα ὄμοιωματα τροφῶν κ.ά. Οι τάφοι σημαδεύονται μὲ τύμβους κυκλικούς ή ὁρθογώνιους πού στὴν κορυφὴ της έχουν ἔνα ἄγγειο ή μιὰ στηλὴν ή και ἄγλαματα (γνωστοὶ εἰναι οἱ ἄρχαιοι κούροι και οἱ κόρες). Γύρω στὸ 600 π.Χ. κάθεται πετρίνα τοιχαλάκια στηρίζουν τὶς πλαγιές τῶν χωμάτινων λοφίσκων. Αὐτὴ είναι η απαρχὴ τῶν χτιστῶν μνημείων ποὺ σχετίζεται μὲ τὴν ἀρχιτεκτονικὴ τῆς κατοικίας (εἰκ. 5). Για τὴν κλασικὴ ἐποχὴ έχουμε ἀρκετές πληροφορίες ποὺ προέρχονται εἴτε από ἀνασκαφικά εὑρήματα εἴτε από φιλολογικά κείμενα. Παρόλη τῆ-

δυσκολία πού παρουσιάζει η ἀνασκαφική ἔρευνα μέσα σε μία σύγχρονη πόλη, στὴν Ἀθήνα έχουν ἀποκαλυφθεῖ ἀρκετά τάφοι, κυρίως κατά τὴ διάρκεια σωτικῶν ἀνασκαφῶν. Ὁργανωμένα νεκροταφεῖο ὅμως βρέθηκαν ἔξι ἀπό τὰ τείχη τῆς πόλης. Στὰ δυτικά τὸ νεκροταφεῖο τοῦ Κεραμεικοῦ παραμένει ἀπό τὰ πιο σημαντικά, διότι κατά τὸν 5ο-4ο αι. π.Χ. ὄργανωθηκε η Ταφική 'Οδός, ἐπιβλητικὸς δρόμος πλαισιωμένος ἀπό ταφικά μνημεῖα. Κάπια παράμερα μέσα στὸ νεκροταφεῖο δρίσκονταν οἱ τάφοι παιδιῶν και κοινῶν πολιτῶν.

Θέμα προσωπικῆς ἐπιλογῆς ἀποτελούσε και πάλι τὸ εἶδος ταφῆς, τό ὃν δηλαδὴ ὡν νεκρός θά καιγόταν η θά

5. Αρχαϊκα επιτύμβια, μνημεία τῆς Αττικῆς (7ος-6ος αι. π.Χ.) Κουρος, κορη, αναγλυφη στηλή.

τόν έθαβαν έτσι άπλα. Οι τάφοι ήταν συνήθως άτομικοί. Αποτελούνταν από έναν λάκκο σκαμένο στη γῆ που οι πλάγιες εσωτερικές του πλευρές έφεραν έπιχρισμα και τό δάπεδο του ήταν στρωμένο με πετραδάκια. Συχνά οι τάφοι έχουν κάλυψμα άπο ψημένες πήλινες πλάκες. Μέσα στόν τάφο τοποθετιόταν σαρκοφάγος (έμπιλη ή πήλινη ή και πέτρινη μονολίθη). Στήν περίπτωση καύσεων παρατηρείται μεγάλη ποικιλία τεφροδόχων δοχείων, τόσο από την άποψη τού σχήματος όσο και από τό υλικό από τό οποίο είναι κατασκευασμένα και από τή διακόσμησή τους. Στήν κλασική έποχη συναντάμε και πολλά κενοτάφια, δηλαδή άδειανούς τά-

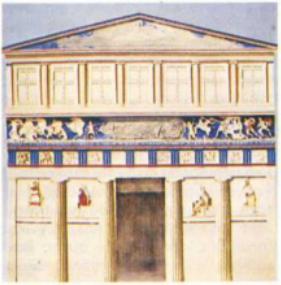
φους στή μνήμη οσων σκοτώθηκαν μακριά από τήν πατρίδα τους. Τά κενοτάφια δεχόντουσαν τίς ίδιες τιμές με τους κοινούς τάφους. Χαρακτηριστικό τής κλασικής έποχής τέτρισμα απότελουν οι λήκυθοι και ειδικότερα οι λευκόχρωμες που είναι ζωγραφισμένες με μάτ χρώματα. Το θέματά τους, νεκρικά ή μυθολογικά ή και της καθημερινής ζωής, ύπογραμμίζονται από ένα μαύρο περίγραμμα που τους δίνει μιά ξεχωριστή ένταση. Συχνά τό έσωτερικό του άγγειου είναι, έν μέρει μόνο, καινό ωστε νό χωράει λίγο λαδί, τόσο όσο ήταν άπαραιτό για τίς τελετές (θλ. ο.29 και 31). Άλλα άς δουμε τά έθιμα πού συνόδευαν τό θάνατο κι άς άρχισουμε από

τά μνήματα και τά σήματα. Και στήν κλασική έποχή συνεχίζουν να ύπαρχουν τύμβοι (λοφίσκοι ή από χώμα) κυκλικοί και δρογώγνιοι, πού καλύπτουν μία ταφή. Στήν κορυφή τους στήνεται μιά στήλη, ένα άγγειο ή ένα άγαλμα. Τά σήματα αυτά ήταν τυλιγμένα με διακοσμητικές κορδέλλες. Οι τάφοι πού βρισκονταν στό έσωτερικό περιθώλου είχαν τίς στήλες τους (και γενικότερα, τη διακόσμησή τους) πάνω στό τοιχαλάκι του περιθώλου. Από τίς ώραιότερες καλλιτεχνικές έπιτεύξεις τής έποχης αυτής θεωρούνται οι έπιτύμβιες στήλες, διακοσμημένες με άνθρωπινες μορφές, που φιλοτεχνήθηκαν (μεχρι τά τέλη τού δου αι. π.Χ. ήταν σέ άνθιση). Σ

6. Επιτύμβια μνημεία τής κλασικής εποχής (5ος-4ος αι. π.Χ.). Μαρμαρινή ληκυθος, στήλη.

7. Τάφος Λευκαδίων

αύτές παριστάνεται ό νεκρός με συγγενείς ή και μόνος του μέσα σε ένα αρχιτεκτονικό πλαίσιο.

Από τόν 40 αι. και πέρα ύπαρχει νέα άθηση στην κατασκευή στηράων, δώματα είναι πολύ άπλουστερες, στοιχισμένες με τό χαρακτηριστικό ράδαρα. Πάνω στις έπιτυμβιες στηράσσουν άντρας και έπιτυμβια έπιγραφή με τό όνομα τού νεκρού και άλλα στοιχεία του (τόπος καταγωγής κλπ.), τό δώματα τών άφιερων τού μνημεού ή και ένας έπιτάφιος (εἰκ. 6). "Άλλα έπιτυμβια μνημεία αποτελούν οι ληκυθοί, υδρίες κ.α. μιλευμένες στο λευκό μάρμαρο ή κατασκευασμένες από πηλό ποι καλύπτονται από λευκό χρώμα για νά θυμίζουν μάρμαρο. Τά πέτρινα άγγεια φέρουν συχνά άνάγλυφη διακόσμηση που παριστάνει συνήθως τή δέσμωση, δηλαδή χαρτεισμό με τά πρώσωα πού δίνουν τό χέρι. Έμφαντονται έπιπταις και κιονες πού στην κορυφή τους έχουν ένα γυπτό.

Στήν Αθήνα ήταν σημαντικό ό νεκρός να ταφεί στόν τόπο του με τή φροντίδα συγγενών του ή ήν δέν είχε συγγενείς, να ταφεί από φίλους του. Τή φροντίδα τής έτοιμασιας τού νεκρού είχαν οι γυναίκες. Σύμφωνα με μαρτυρία τού Δημοσθένη γυναίκες από 60 χρονών και πάνω έλουνταν τό νεκρό, τόν διέλιπαν με λάδι, τόν έντυναν τόν στόλιζαν με λουσιδιά, κορδέλλες και κοσμήματα. Στήν πρόθεση, πού διαρκούς μία μόνο μέρα, τό νεκρό τόν έπλωναν στο μια ψηλή κλινη, τυλιγμένη στό ένδυμα, άκουμπισμένο πάνω στό στρόμα και σκεπασμένο με τό έπιθημα. Προσκεράλωσι τού άναστκων λιγό τό κεφάλι, ώστε ή κάτω σιαγών να μήν πέτει άφηνοντας τό στόλιο άνοιχτό. Καμιά φορά άθωνες βοηθούσαν σ' αύτό (ήταν ταίνιες πού σφιγγάνων γύρω από τό σαρόνι και τό κεφάλι). Στή δάρκεια τής πρόθεσης λάθαινε χώρα και

τό μοιρολό. Τήν τρίτη μέρα, πρίν έγερώσει, μία σωπηλή πομπή άδηγούσε στόν νεκρό στον τάφο του. Ή έκφραση ήταν οικογενειακή τελετή. Θυσίες άναίματες και προσφορές γίνονταν στόν τάφο. Μετά τήν τελος τής ταφής ήνα άγειο μέντρο ποτοποθετούνταν έξω από τό σπίτι τού νεκρού⁴. Μετά τό τέλος τής ταφής ηι συγγενείς μαζεύοντουσαν άλλοι μαζί, και ίωνας, δειπνούσαν. Τά κειμενα μιλούν για περιεδίενον αλλά δέν άναφερουν τίποτα περισσότερο. Ή έπομενη τελετή ήταν τά τρίτα. Τήν τρίτη δηλαδή μέρα από τό βάντο γίνονταν μία μικρή τελετή ένων τήν έντατη μέρα, στά έντατα, μαζεύονταν πάλι οι συγγενείς στο μάνα άλλη τελετή. Τό τέλος τού πένθους έρχονταν θανούσι οι συγγενείς είχαν πράξει τά νομιζόμενα. Δέν έρουμε δώματα πόσον καρφί μετά τό βάντο γίνονταν ή τελευταία αύτη. Βέβαια, τό τέλος τού πένθους δέ σήμαινε και λημονιά τού νεκρού ή τέλος τής εύθυντης των συγγενών. Κάθε χρόνο γίνονταν πάλι μία τελετή, κάτι σάν μνημόσυνο (καθ' ένισταιο).

Στήν έλληνιστική περίοδο οι κοινοί τάφοι, αύτοι τών άνώνυμων πολιτών, είναι άπλοι και αυτόστροι ένων οι πλούσιοι και έπιφανεις έχουν έντυπωσιακά μνημεία και μαυσωλεία. Στήν περίοδο αύτη άνηκει και ένα είδος τάφων πού είναι πια γνωστό στο πλατύ κοινό, άλλα πού δέν άνηκει στό χώρο τής ΑΤΤΙΚΗΣ. Πρόκειται για τούς μακεδονικούς τάφους, σάν και αύτούς πού θρέθηκαν στή Βεργίνα. Είναι κτίρια πού καλύπτονται από τύμπο (χωμάτινο λόφο). Ή έβασική τους μορφή μοιάζει με σπίτι, μπροστά δέ έχουν ένα δρόμο πού έμφανται με διάφορες μορφές: μπορεί νά είναι άκαλυπτος ή νά είναι καμαροσκεπής, μπορεί νά έχει σκαλοπάτια ή νά είναι μια άπλη κατηφορική έπιπεδη έπιφανεια. Συνήθως ή πρόσωψη τού μνημείου φέρει και ζωγραφιστή διακόσμηση. Ο ρυμύθος τού κτίριου είναι ιωνικός (Βεργίνα) ή δωρικός (Διον, Λευκαδία) ή και σύνθετος (Λευκαδία). Τό άστερικό τού κτίριου είναι χωρισμένο στά δύο: "Ένας πρώτος χώρος εισόδου και ού κύριος χώρος όπου θρισκόταν ή ταφή. Ο χώρος αύτός είναι θολοσκεπής και περιέχει και κλίνες (εἰκ. 7).

Σημειώσεις

- Έκτος από ληκυθούς, καλάθους κ.ά. τώρα πρωτεύουνται ένα καινούριο είδος κεραμεικού: η πυξίδα με άνθρωπομορφό σχήμα.
- Οι Κιέρευν άναφερε στό έργο τού «De Legibus» (II, 26) ότι λιγό μετά τό Σόλινα ένα βούλευμα άπωγόρευε στα χρηματοποιούντα για τήν

κατασκευή τάφων περισσότεροι από δέκα άνδρες για τρεις μέρες και οι τάφοι νά είναι διακομημένοι με έπιχρισμα (oprus tectorum) ή νά έχουν, τοποθετημένες έπάνω τους. Βέβαια ή χρονολογία των θυσίων άναφερε στο Κιέρευν δεν είναι σαφής άλλα οι ειδικοί πιστεύουν ότι πρόκειται για τό 530 π.Χ.

3. Στήν Αττική δύο είδη στήλες ύπαρχουν. Αύτές που στην κορυφή τους έφεραν ένα γλυπτό και αποτελούνται από τρία κομμάτια: τή βάση, τό σώμα τής στηλής και τό γλυπτό και έκεινες πού ήταν κατασκευαμένες από δύο μόνο κομμάτια: τή βάση και τή στήλη που κατέληγε, στην κορυφή, σέ ένα θηρέμβη.

4. Τό νερό αυμβολίζει τό μιασμα του οπιτού που διεπλέκεται στό βάντο και χρησίμευε στους συγγενείς για νά πλυνθούν, νά έσπαντον.

5. Gordon Child, "Directional Changes in Funerary Practice during 50.000 years-", Man 1945, σ. 13 κ.έ.

Burials in Ancient Athens

Anna Lambaki

Since is not possible for us to examine in an article the ancient burials throughout Greece in antiquity we will limit our study to Athens one of the most lively centers of Greece. The Mycenaean settlement of Athens was built on the Acropolis hill and its cemetery lay at its foot to the west. The graves of the Athenian cemetery have the form and shape of a pit or chamber while vaulted graves, a kind common in the rest of Attica have not been found. During the Iron Age the corpses were cremated and the ashes placed into a vase were buried in the grave along with the offerings. Kerameikos becomes the burial area in the early geometric age, while another cemetery of the same period has been located at Nea Ionia. Attica. The graves containing the ashes of the dead were cyclical pits with a smaller trench in the center, properly dug so as to accept the cinerary vase. The mouth of this vase was closed either by a slab or a sherd or a smaller vase. The famous Dipylon vases, named after the site where they were found (Dipylon of Kerameikos) date from the geometric age. The iconic representations of this period led the specialists to the conclusion that the death ritual consisted of the exposition of the dead and the funeral lamentation and probably the procession accompanied by dances. The peaking of funerary art is one of the characteristics of the archaic period. Many of the surviving monuments are works of celebrated contemporary artists. However, in the late 6th century B.C. a decline of this art is obvious, a phenomenon explained by the political and economic situation.

During the archaic period the burning of the dead becomes more frequent as opposed to burial. The corpses are cremated in a grave that is up to two meters deep. The information on the classic era, both excavational and literary is ample. The inner side of the grave is covered by a layer of mortar; a sarcophagus containing the corpse or its ashes is placed in the grave.

Various indicative signs such as statues, funerary stelae, stone or ceramic vases etc. stand on the grave.